

Kesäkuusta kesäkuuhun

■ Vuodet eivät ole veljeksiä eivätkä kesät siskoksia. Vaikka kesään ja vuodenaikoihin liittyy paljon jatkuvuutta, toistoa, historialla on suuri merkitys kesätunnelmien määrittäjänä. Suomen historiassa voi ajatella vaikka kesäkuuta 1918, kesäkuuta 1941 tai kesäkuuta 1944. Kesäkuussa 1918 suomalaiset olivat juuri sotineet lyhyen, katkeran sisällissodan, jonka jälkiselvittelyt olivat vasta alkaneet. Voiton, tappion, koston ja katkeruuden tunteiden rinnalla monien suomalaisten mieltä kalvoi suunnaton hämmennys. Kesäkuu 1918 ei muistuttanut kesäkuuta 1917, vaikka perunat oli istutettava, viljat kylvettävä ja karja päästettävä laitumelle ihan samaan tapaan kuin edellisenäkin vuonna. Myös vuosina 1941 ja 1944 kesäkuun tunnelmat olivat erilaisia. Yhtäläisyyttä oli lähinnä siinä, että kumpikin kesäkuu vei rintamalle maksimaalisen määrän miehiä, ja sotatoimet vaativat myös naisten, nuorten ja lasten työpanoksen.

Kaksi erilaista kesäkuuta oli myös 1860-luvulla. Kesäkuussa 1867 lumi ei sulanut millään ja paikka paikoin juhannuskirkkoon ajettiin jäitä pitkin. Vain ihan eteläisimmässä Suomessa yritettiin kylvää viljaa kylmään ja märkään maahan. Vasta pitkälti juhannuksen jälkeen päästiin toukotoihin maan keski- ja pohjoisosissa. Huoli vuodentulos-

ta oli jo siinä vaiheessa kova, koska 1860-luvun alkupuolen katovuodet olivat tyhjentäneet viljavarastot. Kasvukausi uhkasi jäädä liian lyhyeksi. Kaikki tuntui olevan yhden kortin varassa, ja kortti petti heti syyskuun alussa, jolloin halla vei sadon. Koke mattominkin viljelijä tiesi, että edessä oli nälkätalvi.

Todellisuudessa kaikki ei ollut aivan yhden kortin varassa, koska senaatti olisi pystynyt nopealla toiminnalla lievittämään edessä olevaa nälänhätää, mutta valtiontalous ajoi yksittäisten alamaisten hädän edelle. Suuriruhtinaskunnan talous oli veitsenterällä ja rahapula oli todellinen, kuten Helsingin yliopiston tutkimushankkeessa osoitettiin pari vuosikymmentä sitten. Muutamana vuoden ikäinen Suomen markka oli saatava vakautettua, eikä senaatti halunnut uhata vakautta ulkomaisella lainanotolla ja ylimääräisen leipäviljan tuomisella maahan. Totuus pohjoisen kurjuudesta valkeni liian myöhään, eikä ulkomailta ostettua ja Ouluun lähetettyä viljaa saatu laivattua Poria pohjoisemmaksi, kun jäät jo peittivät Pohjanlahden.

Nälkä ajoi ihmiset liikkeelle, taudit levisivät ja satoa korjasikin kuolema. Alkoi Euroopan historian (toivottavasti) viimeinen rauhanajan nälkäkatastrofi, joka vei pelkäs-

tään vuoden 1868 aikana hautaan noin 138 000 ihmistä. On laskettu, että vuosina 1866–68 väkiluku pieneni noin yhdeksän prosenttia. Keväällä 1868 päästiin pelloille normaaliaikaan, mutta normaalista vuodesta tuskin voitiin puhua tilanteessa, jossa lesket ja orvot yrittivät päästä käsiksi uuden elämän alkuun. Jos kesäkuu 1867 oli ollut poikkeuksellinen omalla tavallaan, kesäkuu 1868 oli sitä aivan toisella tavalla.

Historiallisen Aikakauskirjan tämänkertaisen numeron teemana ei suinkaan ole kesäkuu, vaikka edellä kirjoittamastani voisi niin kuvitella. Elina Martikaisen artikkeli Maila Talviosta sotakevään 1918 kuvaajana johdatti minut sisällissodan jälkeiseen kesään ja sitä kautta kesämietteisiin laajemminkin. Maila Talvion romaani kuvastaa hämmennystä, jonka voi lukea myös sisällissodan jälkeen ilmestyneistä valkoisen Suomen sanomalehdistä. Vaikka lehdissä oli hyvinkin voimakkaita loukkaantumisen ja vihan äänenpainoja, usein ilmaistiin hämmennystä: eihän tässä näin pitänyt käydä.

Pasi Saarimäen artikkelin maaseudun aviottomista äideistä voi myös ajatella liittyvän kesään. Saarimäki selvittää, miten lapsensa kanssa yksin jääneet naiset pyrkivät käräjillä paitsi turvaamaan lapsensa elatuksen myös tekemään tiettäväksi yhteisölle, että lapsella oli isä, jonka kuului ottaa vastuu lapsestaan ja samalla naisen ahdingosta. Käräjillä naiset pystyivät puolustamaan uha-

tuksi joutunutta seksuaalista mainettaan. Nuorten seksuaalinen kanssakäyminen ei toki rajoittunut vain kesään, mutta kesäaika tarjosi parempia seurustelumahdollisuuksia kuin talviaika. Keväällä nuoret muuttivat aittaaan, ja erilaiset karjamajat tai peltotöiden yhteydessä tapahtuvat yöpymiset antoivat elämään väljyyttä, jossa vanhempien tai isäntäväen valvovaa silmää ei ollut. Muutamisissa osissa maata, esimerkiksi Hämeen maaseudulla, ei suinkaan ollut tavatonta, että avioituva morsian oli raskaana. Saarimäen tutkimat naiset puolustivat usein itseään vetoamalla siihen, että mies oli luvannut avioitua. ”Naimisen lupaus” oli vahva sanallinen teko.

Nyt ilmestyvä *Historiallinen Aikakauskirja* tarjoaa monipuolisen lukupaketin. Matti Peltonen kirjoittaa artikkelissaan Michel Foucault’n historiallisesta ajattelusta ja Mika Pekkola tutkimuksenteon periaatteista tulkitsevilla tieteesillä. Markku Hokkanen ja Timo Särkkä luovat perusteellisen katsauksen kolonialistisen vallan ja väkivallan tutkimukseen. Ulla Pohjamon katsaus käsittelee oululaista kulttuuriskandaalia, joka syntyi kirjailija Tatu Vaaskiven huvilan purkamisesta. Seppo Hentilä syväluotaa aina yhtä kiinnostavaa Saksan historiaa ja Kai Häggman kysyy kolumnissaan, onko kirja kulttuuria vai kauppatavaraa.

Pirjo Markkola
pirjo.markkola@uta.fi